

Recension av Magnus Gudmundsson

© <http://vardag.org/magnus>

Det bekönade museet. Genusperspektiv i museologi och museiverksamhet. Inga-Lill Aronsson och Birgitta Meurling (red.). Skrifter utgivna av institutionen för ABM vid Uppsala universitet. Volym 1. ISBN 91-631-5547-8. ISSN 1652-5353.

Att 2005 diskutera genus och svenska museer är ganska kontroversiellt. Inte så att museerna missat att arbeta utifrån ett genustänkande. Det har gjorts bland annat i utställningsverksamheten och i diskuterats i Samdok. Men att vilja applicera genusperspektivet på hela museiverksamheten gör att den grund som museerna förlitat sitt interna arbete på, nämligen samlingarna, måste ifrågasättas. Därför är det kontroversiellt att 2005 ge ut en bok med namnet *Det bekönade museet*. Redaktörerna Inga-Lill Aronsson och Birgitta Meurling arbetar med ABM-utbildningen vid Uppsala universitet och är även knutna till arbetsgruppen Genus på museer, och utredningen med samma namn (Ds 2003:61).

I inledningskapitlet *I museets dolda vrår* menar redaktörerna att museerna ofta uppfattas som "heliga tempel" vars inre endast är till för några få. Här konstaterar man att "könsproblematiken inom museerna fortfarande inte är framlyft ur vrårna". Det är märkligt eftersom museerna är en del av samhällets strukturer och därför ska representera och perspektivera ett samhälle där genusfrågorna vunnit allt mer mark. Och museiverksamheten är ju finansierad med offentliga medel.

Museerna är kvinnodominerade arbetsplatser vilket inte gjort att genusperspektivet skulle ha vunnit mark i det dagliga museiarbetet. Tvärtom funderar redaktörerna aningen provokativt på huruvida museerna, med sina kvinnliga tjänstemän, är bevarare av de patriarkala strukturer där kvinnor ses just som bevarare och omvårdande. Museerna reproducerar då de patriarkala strukturer de egentligen borde synliggöra och ifrågasätta.

Bokens inledning innehåller även en genomgång av köns- och genusteoretiska perspektiv. Att det finns en bibliografi över litteratur som berör genus, museer och kulturarv som appendix är mycket bra.

Syftet med antologin är, enligt författarna att "avkoda och dekonstruera museets verksamhetsfält och organisation". Och med den i museivärlden provocerande boktiteln och den tydligt programförklarande inledningen hade jag stora förhoppningar på resterande texter. Jag hoppades få argument för att förändra och verktyg som skulle sätta mig och mina kollegor i arbete. Och jag blev lite besviken.

Den första artikeln handlar om vilken bild av Selma Lagerlöf respektive August Strindberg som exempelvis museerna visar. *Titanen och Sagodrottningen* har Katarina Ek-Nilsson kallat sin artikel där hon tydligt visar hur värden kring kvinnligt och manligt har styrt bilden av de två författarna snarare än hur de egentligen var och vad deras författarskap säger om dem. Artikeln beskriver väl bägge författarna och "deras" museer.

Wera Grahn berättar i sin artikel *Från vardagsartefakter till museala fakta* om turerna kring ett dokumentationsprojekt. Nordiska museet i Stockholm arbetade i under 1990-talet under Grahns ledning med ett projekt kring hemlösa kvinnor. I artikeln beskrivs väl hur det museala maskineriet fungerar och på den seghet som ofta är

museernas signum när det gäller nya arbetssätt, nya material eller att ta till sig nya perspektiv. Att just arbeta med material som ligger vid sidan om det vedertagna är problematiskt eftersom de vita handskar museipersonalen gärna använder riskerar att bli smutsiga. Och det är mycket intressant, men jag blir inte övertygad om att den problematik Grahn redovisar i första hand handlar om genus, utan istället om klass eller om oviljan att bryta invanda arbets- och förhållningssätt. Avslutningsvis redovisar hon ett material som både publicerats och hållits föredrag om tidigare. Det handlar om Nordiska museet och deras arbete med Månadens föremål. Tydligt visar Grahn hur ett museums samlingar och informationen om samlingarna lätt reproducerar kategoriska bilder av kön. Det är en diskussion som alla museitjänstemän bör ha med sig i sitt dagliga arbete.

Den artikel som sticker ut mest i boken är skriven av Juliette Leeb-Du Toit. Hon sätter in genus i ett större makt- och etnicitetssammanhang när hon redovisar hur museerna i Sydafrika tvingats till ett paradigmskifte efter apartheidregimens fall. Många invanda arbetssätt och perspektiv har fått formuleras om eller helt upphört, och nya har tillkommit. *Genus och identitet i sydafrikanska museer* har hon kallat sin artikel. Det är en intressant museivardag hon redovisar. Det handlar inte bara om att berätta landets historia utifrån olika perspektiv, utan också om problematiken hur man hanterar kön och olika etniska grupper. Allt är inte svart eller vitt, eller kvinnligt eller manligt.

Museerna kan också spela en politisk roll. Under 1960-talet började museerna samla konstföremål från olika folkgrupper i landet vilket bidrog till att framförallt svarta kvinnliga konstnärer kom att ses som likvärdiga kollegor av vita konstnärer. Därigenom kunde museerna bidra till en indirekt kritik av apartheidsystemet.

Graziella Belloni utgår i sin text *Att arbeta könskritiskt på museet* från den pedagogiska verksamheten. "Till skillnad från bilder, museiföremål och texter som 'fryser' budskapet när utställningen eller trycksaken är framställd, ger samtalet det redskap som museipedagogen har till sitt förfogande, särskilda möjligheter till ett 'könskonstruktivt arbete'" vilket alla pedagoger bör ha med sig i sitt arbete. Den pedagogik som diskuteras är den som riktar sig till barn.

Ytterligare exempel på den utåtriktade museiverksamheten ges i artikeln *Hela historien?* skriven av Maria Ahlsén, Johanna Berg och Kristina Berg. De ställer 20 frågor som man bör ha med sig när man utformar en utställning eller när man ser på en befintlig. Det är väl genomtänkta verktyg som man kan applicera även på den inre museiverksamheten.

Eva Persson är ett av museisveriges mest kända namn. I texten *Mot ett konstänkande* redovisar hon några exempel på utställningar som berört genusproblematiken under sina år i branschen. Jag gillar att hon genom sitt historiska perspektiv kan se hur trender kommer och går, men att en förändring är på gång. Hon skriver att "Nu kan museerna förlita sig på de skarpa kvinnor som går i spetsen för samtidskonsten! Det blir bråk om roller och vem som har rätt att tolka museernas samlingar, men utställningarna kommer att bli tydligare och publiken engagerad." Hoppas hon har rätt.

Den avslutande artikeln är ett samtal mellan bokens båda redaktörer och Katarina Kallings Nilsson. *Att beköna ett fångelse* är titeln och beskriver förnyelsearbetet med fångelsemuseet i Gävle. Artikeln skiljer sig lite från de andra eftersom det handlar om ett specialistmuseum utan offentligt uppdrag och offentliga anslag. Därmed är man

något friare att bryta konventioner och traditioner. Särskilt när man gör om hela museet med ny personal och ny inriktning, som sägs vara bekönad. Artikeln är intressant eftersom den pekar på ett viktigt problem i boken. Någonstans får man en känsla av att bekönad handlar om kvinnor och att man kommer tillrätta med genusediskussionen genom att fokusera just kvinnor. Detta kan dessutom endast utföras av kvinnor (författarna och redaktörerna är kvinnor). Den avslutande artikeln får mig också att sakna en diskussion kring museibegreppet och de olika typer av museer som finns och det uppdrag de har.

Den konsensus som finns i boken gör mig lite fundersam. Författarna är överens om att genusperspektivet ska genomsyra museiverksamheten och det visas även goda exempel på hur detta kan göras. Men det blir ganska politiskt korrekt och lite slätstruket. Det är lite väl mycket av "hade vi haft mer pengar och mer tid hade vi kunnat göra något om genus". Och det där är ett tröttande mantra man ofta hör i museisammanhang, gärna från äldre kollegor. Jag hade önskat att man mer tydligt såg möjligheterna i att konsekvent bruka ett könsmaktsperspektiv i museiarbetet. Framförallt i de exemplifierande artiklarna. Mer motstånd, mer anarki.

Titeln på boken är politiserande vilket gör att man förväntar sig en kritisk analys över museernas historia och verksamhet, och hur den är bekönad. Boken skulle tydligare kunna peka på hur offentliga medel använts för att samla in, vårda och visa något som bara berör ett fåtal i samhället. Och det gör man i inledningen. Men det finns ett glapp mellan teori och praktik i boken som stör helhetsintrycket. Resultatet är ett antal artiklar som är intressanta var för sig, men de handlar inte alltid om genus. Därför är jag rädd att symbolvärdet med boken är större än det innehållsliga värdet. Det är nödvändigt att museerna arbetar mer aktionsinriktat och politiserande, men då krävs det ett paradigmskifte. Jag tycker nog endast att exemplet från Sydafrika och Eva Perssons artikel pekar på denna nödvändighet. Å andra sidan ger artiklarnas bredd mycket inspiration för oss som är museiarbetare och de som vill bli.

Trots en del invändningar är boken läsvärd. Det sker mycket intressant på museerna och jag tror att med en ny generation museiarbetare (som endast den äldsta av författarna verkar ha insett) går museerna en ny vår till mötes som aktions- och samtidsinriktade, mer ifrågasättande och subversiva. Därigenom kan museibesökarna bli mer medvetna om sin historia och samtid. Hur detta ska gå till förväntar jag mig få läsa i Det bekönade museet del 2.

Magnus Gudmundsson, Malmö